

همانطور که انقلاب صنعتی چهره جهان را دگرگون ساخت و بسیاری از جوامع کشاورزی را به جوامع صنعتی مبدل کرد، اکنون باید در انتظار تشکیل «جوامع اطلاعاتی» Information Society باشیم که فعلاً بزرگراههای مجازی آن، میلیونها کامپیوتر شخصی «مودم» دار را از طریق چندین «مرکز پخش» Server جهانی و دهها مرکز پخش ملی و منطقه‌ای، از یک سو به هم و از سوی دیگر به هزارها بانک اطلاعاتی، دانشگاه، کتابخانه، بیمارستان و... متصل کرده‌اند. با این وجود، به سختی می‌توان تصور کرد که «دهکده جهانی» آینده، دارای خیابانهای واقعی باشد.

بزرگراههای اطلاعاتی؛ افزایش اختلاف طبقاتی؟

متفکران، صاحبان سرمایه و حکومتها، هرکدام به نحوی با این انقلاب برخورد کرده، و خود را برای عصر جدید آماده می‌سازند. برخی از چپ‌گرایان هشدار می‌دهند که اختلاف طبقاتی بیشتر خواهد شد زیرا دستیابی به خدمات بزرگراههای اطلاعاتی، مستلزم دانش مناسب و امکانات اقتصادی قابل توجهی است که تنها، قشرهای مرفه قادر به تأمین آن هستند.

رسانه‌های نوین

در خدمت تساوی جهانی

یا تشدیدکننده نابرابری‌ها

دکتر ستاره غفاری

اشاره

انتظار می‌رود تکنولوژی‌های جدید ارتباطی - خصوصاً بزرگراههای اطلاعاتی - تسخیرات قابل توجهی در مطرح مختلف زندگی و همچنین در روح و روان افراد به وجود آورند. از لحاظ نظری هم، اگر تأثیر این تکنولوژی‌ها را بررسی کنیم، طبق نظریات مک‌لوهان، روشنگر تاریخ ارتباطات، «دگرگونی روشهای ارتباطات، عصر جدیدی از تاریخ را آغاز می‌کند. تا به حال، ارتباطات نوشتاری و پس از آن، ارتباطات دیداری - شنیداری، مراحل مختلف تاریخ بشریت را محک زده‌اند و امروز، از ترکیب این سه شیوه، با استفاده از کامپیوتر، تلویزیون و تلفن، بزرگراههایی به وجود آمده‌اند که ما را به سوی «انقلاب ارتباطات» پیش می‌برند.

■ در غرب، اینترنت برای دانشگاهیان و محققان به یک وسیله ضروری تبدیل شده است که توسط آن با اکثر کتابخانه‌ها، مراکز تحقیقاتی، بیمارستانها و... ارتباط پیدا می‌کنند.

■ دست‌اندرکاران توسعه بزرگراههای اطلاعاتی، نوید می‌دهند که استفاده از این بزرگراهها، به زودی برای بیشتر جهانیان امکان‌پذیر خواهد شد و پیشرفتهایی که در زمینه سوادآموزی، کسب سریع انواع اطلاعات، علم‌پزشکی، بالابردن سطح سواد و فرهنگ جوانان و... حاصل می‌شود برقراری تساوی را در میان ساکنان جوامع تسهیل می‌کند.

اقتصاد و ارتباطات آگاه بودند بی‌درنگ وارد بازار رقابت تولید برنامه و ارائه خدمات روی بزرگراهها شدند. با علم به اینکه دسترسی بیشتر افراد این جوامع، به بزرگراههای اطلاعاتی، تنها در نسلهای آینده امکان‌پذیر خواهد بود و در ابتدا، تنها اقلیتی که دانش مناسب و قدرت خرید کافی دارند می‌توانند از آنها استفاده کنند. آموزش کامپیوتر در مدارس و تأسیس مراکز عمومی ارتباط با اینترنت از جمله برنامه‌های درازمدت پیش‌بینی شده است. از آن مهمتر، طبق گزارشهای کمیسیون اروپایی و نتایج گردهمایی هفت کشور صنعتی پیرامون بزرگراههای اطلاعاتی بر روی این اصل توافق به عمل آمده است که «باید افکار عمومی برای برخورد با ارتباطات جهانی و اقتصاد جهانی آماده شود»^۳.

بدون تردید، دولتها و شرکتهای چندملیتی که در مقابل مسایل «جهانی گشتن» آمادگی بیشتری داشته باشند قدرت خود را در جامعه اطلاعاتی آینده، بیشتر تحکیم خواهند بخشید و از تکنولوژی‌های نوین اطلاعاتی به عنوان وسیله‌ای برای دستیابی به بازارهای کاری، فرهنگی و تجاری جدید استفاده خواهند کرد.

در این میان کشورهای جهان سوم، بازم در حاشیه قرار دارند و اغلب، واردکننده و مصرف‌کننده وسایل و خدماتی هستند که منافع اقتصادی آن نصیب شرکتهای چندملیتی می‌شود. با این حال، یکی از محاسن بزرگراههای اطلاعاتی در کشورهای در حال توسعه این است که اگر زمینه فکری مناسب و تقاضای لازم برای آن ایجاد شود می‌توانند کاربرد علمی - فرهنگی - آموزشی - خارق‌العاده‌ای داشته باشند.

به عنوان مثال در سال ۱۹۹۱، در پرو انجمن «ساینتیفیکا پروانا» Scientifica Pervana، متشکل از عده‌ای دانشگاهی، چند سازمان غیردولتی، مرکز تحقیقاتی (دولتی و

مرحله بعدی، همگی آنها به شبکه عظیم اینترنت متصل شده و به فروش خدمات آن نیز پرداختند و یک شبکه جهانی به همین نام را پایه‌گذاری کردند.

تمایل کشورهای در حال توسعه، برای جذب به اینترنت

هم‌اکنون، کشورهای در حال توسعه نیز، به سرعت به اینترنت متصل می‌شوند. طبق آخرین آمار منتشره از سوی Internet Society در حالی که در کشورهای پیشرفته، رشد تعداد کامپیوتر و تقاضای اتصال به اینترنت، مراحل اولیه خود را پشت سر گذاشته و روبه‌رکود می‌رود، در کشورهای در حال توسعه اروپای شرقی و امریکای لاتین آهنگ این تقاضا روبه‌افزایش می‌رود. همچنین در شش‌ماه اول سال ۱۹۹۵، درصد رشد دامنه اینترنت در افریقا به ۵۲٪، (۳۵٪ آن در آفریقای جنوبی) و در آسیا به ۵۱٪ (۴۴٪ آن در چین و هند) رسید. در حالی که این آمار در اروپای غربی ۴۰٪ و در امریکا ۳۵٪ بوده است.^۱

اقتصاد و ارتباطات در بُعد جهانی

از آنجا که اقتصاد سالهای ۱۹۵۰ آمریکا، در اثر بازسازی شبکه راه‌ترابری رونقی دوباره یافته بود، آلبرت گور، مشاور بیل کلینتون، کلید «رشد اقتصادی» را در «تسهیل ارتباطات» - البته بُعد جهانی - دید و این نکته را محور اصلی مبارزات انتخاباتی حزب جمهوریخواه قرار داد.

پس از پیروزی، بزرگراههای اطلاعاتی موجود در آمریکا - که تا آن زمان فقط توسط ارتش و تعدادی محقق و دانشگاهی استفاده می‌شد - اهمیت فراوانی پیدا کرد و روبه‌گسترش گذاشت و کم‌کم نوسداری مشکلات مختلف جوامع صنعتی قلمداد شد.

ژاپن و اروپا که به اهمیت جهانی شدن

و در نتیجه محرومان، محروم‌تر می‌شوند و به این ترتیب، این خطر - چه در سطح ملی، چه در سطح بین‌المللی - جوامع را تهدید می‌کند. به‌علاوه، این گروه عقیده دارند که رسانه‌های نوین، تأثیر دیگر وسایل ارتباط جمعی را شدت می‌بخشند و باعث می‌شوند فرهنگ حاکم، سایر فرهنگها را مورد تهاجم قرار داده و نابود سازد. پس آنچه در سالهای ۱۹۷۰، «امپریالیسم فرهنگی» نام گرفت و امروزه قوم‌شناسان، آن را «قومیت‌کشی» می‌نامند تحقق می‌یابد.

در مقابل، دست‌اندرکاران تولید و فروش رسانه‌های جدید و کسانی که در توسعه بزرگراههای اطلاعاتی سهیم هستند نوید می‌دهند که استفاده از این بزرگراهها، به‌زودی برای بیشتر جهانیان امکان‌پذیر خواهد شد و پیشرفتهایی که در زمینه سوادآموزی، کسب سریع انواع اطلاعات، علم‌پزشکی، بالابردن سطح سواد و فرهنگ جوانان و... حاصل می‌شود. برقراری تساوی را در میان ساکنان جوامع تسهیل می‌کند.

در این میان، دولتها امید دارند که توسعه بزرگراههای اطلاعاتی، سرمایه‌ها را به کار اندازد و مرزهای اقتصادی را توانی نبخشد، تا از طرفی با ایجاد کار از فوج بیکاران بکاهد و از طرف دیگر، راه‌حلهای مناسبی برای حل مسایلی مانند ترافیک، آلودگی محیط زیست و عقب‌ماندگی بعضی از مناطق داخلی خود بیابند.

در حال حاضر، دستیابی تعداد بیشتری از افراد جامعه به این بزرگراهها، یکی از برنامه‌های اصلی و مهم ممالک صنعتی است. در مرحله اول هریک از این کشورها با کمک سرمایه‌های خصوصی، بزرگراههای اطلاعاتی و مراکز پخش ملی مثل «کامپیوسرو» Compuserve و «آمریکا آن‌لاین» America on line در آمریکا، انفونی Infonie در فرانسه، خود را دایر کردند و وارد رقابت شدند.

خصوصی) و بیمارستان برای اتصال به اینترنت اولین اقدامات را، با وسایل و نیروی آموزشی که در اختیار داشت انجام داد و در سال بعد قادر شد که از کلیه خدمات علمی این بزرگراه، با مخارج ناچیز استفاده کند.

مثال دیگر می‌تواند زامبیا باشد که برای هر هزار نفر، ۹ خط تلفن دارد، ولی در سال ۱۹۹۰ یکی از مدرسین این کشور کامپیوتر خود را با «مودم» به دانشگاه رودس Rhodes در آفریقای جنوبی متصل کرد و از آنجا به اینترنت راه یافت و از آن موقع به‌طور مرتب، دانشگاه زامبیا، از اطلاعات علمی این شبکه استفاده می‌کند.

کشورهای دیگر هم هر یک به نوعی، درصد اتصال به اینترنت هستند. «غنا» و «گامبیا» به ترتیب، به کمک گروههای بین‌المللی بریتیش تله کوم British Telecom و کامپیوسرو Compuserve صاحب مراکز متصل به اینترنت، یا به عبارتی «کیوسک» شده‌اند که فعلاً مصرف‌کننده اصلی آنها، شرکت‌های تجاری خارجی هستند. «بوزکینافاسو» نیز به کمک انستیتوی فرانسوی تحقیقات علمی برای همکاری در توسعه Orstom از سال ۱۹۹۱ به اینترنت راه یافته است.

چین، بیشتر به جنبه اقتصادی مسأله توجه دارد. به گفته هفته‌نامه «هنگ‌کنگ یازووکان» این کشور قراردادی با آمریکا برای اتصال با اینترنت امضا کرده است. طبق گزارش این هفته‌نامه، خدمات تجاری اینترنت به چین، امکان دستیابی به تکنیک‌های بانکی و مانی مدرن را می‌دهد تا بتواند موقعیت اقتصادی خود را در صحنه بین‌المللی حفظ کند. البته اینترنت در چین، مسأله آزادی بیان و آزادی جریان اطلاعات و عقایدی را که از نظر دولت کمونیستی «گمراه‌کننده» هستند مطرح می‌کند و به گفته «هنگ‌کنگ یازووکان»، باعث می‌شود پایه‌های حکومت کمونیستی در درازمدت سست شود و نوع جدیدی از مخالفت، که می‌توان آن را «مخالفت کامپیوتری» نامید پدید آید.^۴ البته در حال حاضر پکن اخبار مهم روی اینترنت را تحت نظر دارد و از جریان یافتن اطلاعاتی که بخصوص از لحاظ اقتصادی و امنیت داخلی به چین لطمه بزند جلوگیری می‌کند.^۵

با متصل شدن سریع کشورهای در حال توسعه به اینترنت، می‌توان انتظار داشت که

جریان جهانی اطلاعات و اخبار، نظم جدیدی پیدا کند. به عنوان مثال، می‌دانیم که درجهان سوم، حتی دو کشور همسایه از طریق آژانسهای بزرگ خبری از اخبار یکدیگر مطلع می‌شوند و چه بسا این اخبار، جوابگوی مناسبات بین این کشورها نباشد. زیرا این اخبار، توسط کشورهای پیشرفته و از دیدگاهی مطابق با احتیاجات آنها تهیه و پخش می‌شوند. ارتباطات متراکم، مداوم و مستقیم بین کشورهای در حال توسعه توسط اینترنت، می‌تواند به رفع این نارسایی کمک کند و باعث تبادل افکار و تجربیات جدیدی گردد. حتی اگر زبان مکالمه روی آن، مانند سایر محافل بین‌المللی انگلیسی باشد. بیش از ۹۰ درصد از اطلاعات روی اینترنت به زبان انگلیسی است، پس از آن اسپانیولی و فرانسه جای مختصری به خود اختصاص داده‌اند.

به همین جهت، نه تنها برای کشورهای جهان سوم، بلکه برای تمام کشورهایی که در مقابل فرهنگ «آنگلوساکسون» می‌ایستند این پرسش مطرح است که آیا اینترنت مهاجم است و خصوصیات و هویت فرهنگی ما را از بین خواهد برد؟

برای پاسخ، می‌توان به سیر تحول ارتباطات رجوع کرد. زبانهای بیگانه، چاپ، رادیو، تلویزیون، سینما و... نه تنها فرهنگهای بومی را از بین نبردند، بلکه باعث نشوونمای بسیاری از آنها نیز شدند چرا که منشأ زبان و تکنولوژی تعیین‌کننده نیست. مگر زبان انگلیسی، فرهنگ هندی را از بین برد؟ مگر کشورهای شرق دور که مقلد یا واردکننده انواع تکنولوژی هستند خود صاحب صنعت قوی نشدند؟ مگر امروزه که سینمای ایران در میان روشنفکران جهان شهرت یافته از اختراعات ادیسون و برادران لومیر Lumiere استفاده نمی‌کند؟

قطعی نیست که رسانه‌های نوین، فرهنگی یکسان در مخاطبان خود به‌وجود بیاورند. به نظر فیلسوف معروف آلمانی «تئودور آدورنو» Theodor Adorno رسانه‌های توده‌ای Mass Media وسایلی هستند که فرهنگ استاندارد به‌وجود می‌آورند ولی خود لغت توده در اینجا، ما را به اشتباه می‌اندازد و مفهوم کافی را نمی‌رساند. ارتباطات توده‌ای، مثل مصرف توده‌ای انشعاب پیدا می‌کنند و به سوی ویژگی‌ها می‌روند تا آنچه منحصر به فرد، غیرمترقبه و اختصاصی است را جلوه دهند. در

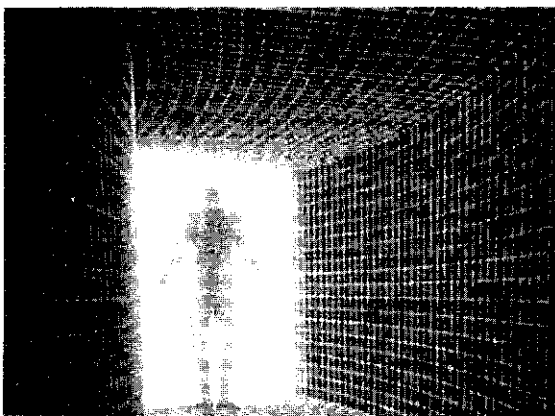
نهایت، به‌نظر می‌رسد در سطح جهانی موانع نژادی، فرهنگی، مذهبی و تاریخی، غیرقابل نفوذتر از آن باشند که رسانه‌ها تصور می‌کنند. مگر نه اینکه بهترین منبع ارتباطی ما در عمق فرهنگمان است؟^۶

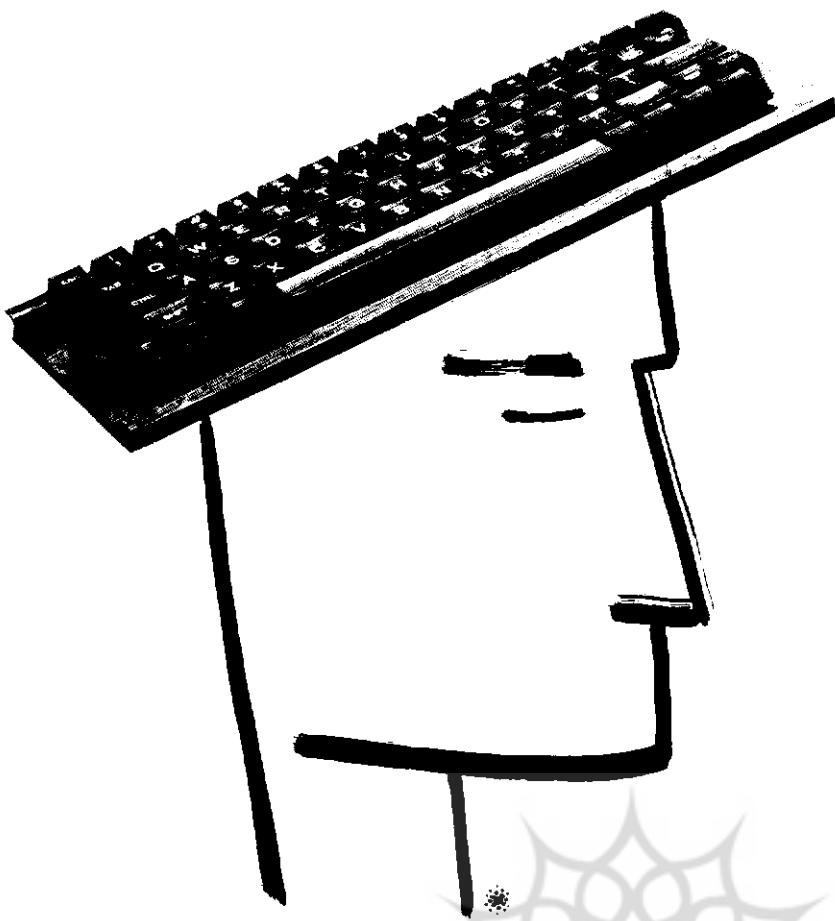
«در همین زمانی که برخی از محصولات پیش‌پا افتاده مانند کوکاکولا و سریال تلویزیونی آمریکایی دالاس جهانی می‌شوند ما شاهد تولد دوباره فرهنگهای بومی نیز هستیم؟»^۷ مثلاً می‌خوانیم که در «غنا»، سریال‌های تلویزیونی محلی، بسیار پرریننده‌تر از سریال آمریکایی داینستی (Dynastie) هستند.^۸

مسوارد استفاده، تعیین‌کننده تأثیر بزرگراههای اطلاعاتی

یکی از مشخصات رسانه‌های نوین و بزرگراههای اطلاعاتی، تعامل (Interactive) بودن آنهاست. البته به‌طریقی که مصرف‌کننده، قادر به مداخله در محتوای پیام باشد. تعامل، در مجموع، حق انتخاب مصرف‌کننده را بیشتر می‌کند و استفاده‌کنندگان از بزرگراهها می‌توانند محتوای برنامه‌ها و منابع بسیار متعدد را مطالعه و مقایسه کنند و به نوبه خود، از راههای دیگر (مانند میدانهای بحث، پست الکترونیکی و...) مطالب خود را روی شبکه وارد کنند. به این طریق، در ارتباطات نوین کامپیوتر یک رسانه شخصی است که وارد روند ارتباطات جمعی نیز می‌شود.

می‌توان با استفاده از کامپیوتر، از طریق اینترنت برای تقویت «ارتباطات خرد» - یعنی مبادله اخبار، اطلاعات و عقاید میان گروههای کوچک، به‌خصوص آنهایی که در وسایل ارتباط جمعی شرکت ندارند - استفاده کرد. یعنی بیشتر وسیله‌ای باشد برای کار، آموزش، مبادله افکار و سرگرمیهای سالم. در این صورت

مراوده‌های میان‌فردی، میان‌گروهی و قدرت تفکر و خلاقیت شخصی به کار می‌افتد.

ایجاد ارتباطات کلان، خطری از سوی قدرتمندان

متأسفانه انحصار طلبی و سودجویی صاحبان قدرت و سرمایه می‌تواند بزرگراههای اطلاعاتی را صرفاً در مسیر ایجاد «ارتباطات کلان» سوق دهد. در این صورت عملکرد آنها مانند دیگر وسایل ارتباط جمعی خواهد بود؛ یعنی جریان اخبار یک‌سویه، از بالا به پایین، از قدرتهای ارتباطاتی و یا قدرتهای حاکم به سوی مصرف‌کننده. و از آنجا که دستاوردهای تکنولوژی، نه کابوسهای جرج اورول (George Oruell) را تحقق بخشیده و نه رؤیاهای ژول ورن (Jules Verne) را، جنبه عمل پوشانده است، بزرگراههای اطلاعاتی هم وسایلی خواهند بود در جوار دیگر رسانه‌ها.

در حال حاضر بیشترین موارد استفاده بزرگراههای اطلاعاتی، در دنیای علم است. در غرب، اینترنت برای دانشگاهیان و محققان به یک وسیله ضروری تبدیل شده است که توسط آن با اکثر کتابخانه‌ها، مراکز تحقیقاتی، بیمارستانها و... ارتباط پیدا می‌کنند.

خودآموزان نیز، با استفاده از اینترنت، اطلاعات مورد نیاز خود را با قیمت بسیار ارزان به دست می‌آورند. چند دانشگاه نیز کلاسهای واقعی در رشته‌های زبانهای اروپایی، فیزیک و تاریخ، بر روی این شبکه دایر کرده‌اند. شاگردان پس از ثبت‌نام، یک یا دو سال با کامپیوتر شخصی خود، از راه دور، آموزش می‌بینند. درسه‌ها، جزوه‌ها و کتابها را روی صفحه کامپیوتر خود دریافت می‌کنند. هر روز، توسط صندوق‌پستی الکترونیک، با استاد و دانشجویان دیگر سؤال و جواب مبادله می‌کنند و در درسه‌ها مشارکت می‌کنند. بالاخره امتحان می‌دهند، پایان نامه تهیه کرده و از آن دفاع می‌کنند و صاحب مدرک می‌شوند. یکی از

ناچیز است.

انجام کار اداری در منزل

از دیگر موارد استفاده از اینترنت، اشتغال از راه دور است. بسیاری از شرکتها برای حل مسأله جا و اجاره‌های سنگین، به فکر استفاده از بزرگراههای اطلاعاتی افتاده‌اند تا کارمندان بتوانند از محل زندگی خود با سازمان در ارتباط باشند و از همانجا وظایف خود را انجام دهند. پیش‌بینی می‌شود که در سال ۲۰۰۰، تعداد ۸۰۰۰۰۰۰ حقوق‌بگیر آلمانی، در منازل خود توسط اینترنت کار کنند.^{۱۰} در حال حاضر، تعداد حقوق‌بگیرانی که شغل خود را یا به‌طور سنتی و یا از طریق اینترنت در منزل انجام می‌دهند در آلمان ۷٪، در انگلستان ۲۲٪ و در فرانسه ۱٪ است.^{۱۱}

در ایتالیا، یکی از دهات قرون وسطی به نام کولتا (Colletta) را که بی‌سکنه مانده بود و رو به ویرانی می‌رفت با فیبرنوری کابل کشی کرده‌اند و افرادی که قادر به اشتغال از راه دور هستند خانه‌های قدیمی آن را خریده بازسازی کرده‌اند. به این ترتیب، نه تنها از دردسرهای شهرهای بزرگ درامان هستند بلکه در یک محیط با اصالت و تاریخی زندگی می‌کنند.

اشتغال، تبلیغ، تفریح در رسانه‌های نوین اشتغال از راه دور، یکی از اولین مظاهر

دانشگاههای معتبری که این دوره‌ها را دایر کرده است «بویس استیت یونیورسیتی» (Boise state university) در آیداهو است. دیگری (Paisley) در اسکاتلند است.^۹

نشریات مهم جهان نیز، مطالب خود را روی اینترنت وارد می‌کنند. جالب اینجا است که این امر، اصلاً باعث پایین آمدن فروش آنها نشده و حتی برخی از مسؤولان معتقدند که این کار، جنبه تبلیغاتی داشته و به خواننده امکان می‌دهد نگاهی سریع از نشریات مختلف بیندازد و یکی را برای خرید انتخاب کند.

به علاوه برای افراد، انجمنها یا گروههایی که صاحب نشریه و یا کانال رادیو تلویزیونی نیستند اینترنت، حکم تنها رسانه میان‌گروهی را پیدا کرده است. در واقع مخارج تبادل پیام روی این شبکه، نسبت به سایر وسایل بسیار

■ در حالی که در کشورهای پیشرفته، رشد تعداد کامپیوتر و تقاضای اتصال به اینترنت، مراحل اولیه خود را پشت سر گذاشته و روبه رکود می‌رود، در کشورهای در حال توسعه اروپای شرقی و امریکای لاتین آهنگ این تقاضا روبه افزایش می‌رود.

■ یکی از مشخصات رسانه‌های نوین و بزرگراههای اطلاعاتی، متعامل بودن آنهاست؛ البته به طریقی که مصرف‌کننده، قادر به مداخله در محتوای پیام باشد.

دهکده جهانی به شمار می‌رود و باعث شده است کشورهای که دستمزد ارزان پرداخت می‌کنند تقاضاهای کار را از نقاط مختلف جهان به سوی خود جلب کنند. همان‌طور که امروزه لغت‌نامه‌ها و دایرةالمعارف‌های فرانسه در مراکش واژه‌نگاری می‌شوند و یا امور کامپیوتری شرکت هواپیمایی لوفت‌هانزا در فیلیپین انجام می‌شود و بسیاری مثالهای دیگر.

به موازات کار، تفریح نیز یکی از موارد مهم استفاده رسانه‌های نوین است که البته بیشتر به صورت نرم‌افزار یا صفحه منسجم به فروش می‌رسد. این تفریحات، مصرف‌کنندگان را برای ورود به دنیای مجازی - که بدون شک در قرن بیست و یکم اهمیت قابل ملاحظه‌ای پیدا می‌کند - آماده می‌سازد. حتی برخی از آنها، به راستی جنبه آموزشی نیز دارند.

و بالاخره، جنگهای تبلیغاتی هم ماهیت و جای مخصوص خود را روی اینترنت دارند. مهمترین آنها که جنبه جهانی دارد بین انجمنهای یهودی و تجدیدنظر طلبان درگیر است. اینها که کلاً منکر وجود اتاقهای گاز و قتل‌عام یهودیان هنگام جنگ دوم جهانی هستند به سرپرستی یک آلمانی مقیم کانادا به نام ارنست زوندل (Ernest Zundel) سوالات و مطالبی را روی اینترنت مطرح می‌نمایند تا ثابت کنند تاریخ این قتل‌عام ساختگی است و به این ترتیب می‌خواهند یهودیان را از هر نوع انتقادی مصون بدارند و باید در آن تجدیدنظر گردد. در مقابل، چندین انجمن یهودی نیز معترض شده‌اند و به نوبه خود، روی همین شبکه به پاسخ و تبلیغات شدید پرداخته‌اند.

بی‌قانونی در اینترنت

با متعدد شدن موارد استفاده اینترنت، بدیهی است که این شبکه، سازمان و ساختمان اولیه خود را از دست خواهد داد. نخستین عاملی که آن را تحت تأثیر قرار می‌دهد «قانون» است. بسیاری از انجمنها، مجامع، سازمانهای غیردولتی و دولتها این امر را ضروری تشخیص داده‌اند؛ بی‌قانونی، از جمله مسایلی است که اینترنت، در غرب ایجاد کرده است. مسأله اول، حفظ زندگی خصوصی شخصیتهاست. اخیراً پزشک معالج فرانسوا میتران، اسراری از بیماری و زندگی شخصی او را در کتابی فاش

کرد که به درخواست خانواده رئیس‌جمهور سابق و همچنین نظام پزشکی، فروش آن از طرف دولت ممنوع اعلام شد. اما چند ساعت بعد، تعدادی مهندس کامپیوتر در گرونوبل (Grenoble) تمام کتاب را روی شبکه اینترنت وارد کرده و در دسترس کنجکاوان قرار دادند. از آنجا که فعلاً هیچ قانونی بر اینترنت حاکم نیست می‌توان از روی شبکه، کتاب را چاپ و یا حتی تکثیر نمود.

مسأله دیگر، حفظ کودکان و نوجوانان در مقابل جریان افکار و صور قبیحه است. در امریکا، اولین قوانین اینترنت در این خصوص وضع شده است. طبق آن، پخش‌کنندگانی که هر نوع مطلب و تصویر «آشکارا زننده» (Patently Offensive) را در دسترس اشخاص کمتر از ۱۸ سال قرار دهند به پنج هزار دلار جریمه و احتمالاً دو سال زندان محکوم می‌شوند. پخش‌کنندگان خدمات هم برای مقابله با این ممنوعیت، چند راه به بزرگسالان پیشنهاد می‌کنند: از جمله سیستم گذرگاری، یا کارتهای اعتباری مخصوص که فقط در اختیار اشخاص بالغ قرار داده می‌شود.

با توجه به آنچه گفته شد روشن می‌شود که در آینده، ماهیت اشتغال و تفریح، همچنین زمان و مکانی که به آنها اختصاص می‌دهیم دگرگون خواهد شد. ارتباط با خط و کتاب، ماهیت فراگیری، آموزش و پرورش (چه برای مدرس و چه برای محصل)، همچنین شیوه تبلیغات و مبادلات شخصی، حرفه‌ای و علمی، و بالاخره نحوه سیاست تغییر خواهد کرد. یعنی همه چیز، از کسب علم تا اعمال قدرت دگرگون می‌شود. «اما هیچ‌کس نمی‌تواند از پیش، تأثیر این تغییرات را بر کردار و رسوم، یا روابط میان افراد، گروهها و ملل تعیین کند. همان‌طور که هنگام رایج شدن صفحه گرامافون و رادیو، ادیسون و مارکونی قادر به پیش‌بینی موارد استفاده آنها نبودند».

گر چه بزرگراههای اطلاعاتی از لحاظ خبری، علمی، آموزشی و تفریحی، خدمات گسترده‌ای به ساکنین دهکده جهانی می‌دهند، اما از جنبه سیاستهای ملی و تأثیرات فرهنگی، این بزرگراهها برای برخی از دولتها مسأله‌ساز تلقی می‌شوند، چرا که بر روی اینترنت، سانسور تقریباً معنایی ندارد و اعمال آن مستلزم وقت، بودجه و مهارتهای خاص است. در حال حاضر، تجربه نشان داده است که مراجعان اولیه بزرگراهها، از هر جا که باشند،

پس از کمی سیروسیاحت در دریای اطلاعاتی که به آنها عرضه می‌شود به انتخاب پرداخته فقط به داده‌هایی رجوع می‌کنند که پاسخگوی احتیاجات شخصی و محلی آنها باشد. به همین دلیل، هرچه دهکده جهانی پرجمعیت‌تر می‌شود، دست‌اندرکاران ارتباطات ملی و منطقه‌ای بیشتر باید برآن باشند که جهانی فکر کنند و محلی به اجرا بگذارند. □

حاشیه:

۱. لوموند دیپلماتیک (Le Monde Diplomatique) فوریه ۱۹۹۶، ص ۲۴.
۲. جلسات شنبه ۲۵ و یکشنبه ۲۶ فوریه ۱۹۹۵ در بروکسل.
۳. لوموند (Le Monde) ۲۸ فوریه ۱۹۹۵، ص ۱۶.
۴. بیه نقل از کسویه انترناتیونال (Courier International) ش ۶، ۲۰۵، تا ۱۲ اکتبر ۱۹۹۴، ص ۱۰.
۵. لوموند، فوق‌العاده مرئی‌مدیا (Le Monde, Supplement Multi media) شنبه ۳۰ سپتامبر ۱۹۹۵، ص ۲.
6. Daniel Bounouse. *Courrier del' UNESCO* Fevrier 1995, P. 10.
7. Thiorry gaudin. *Nouvel Observateur. Supplement an No 1568. 24-30 November 1994, P. 8.*
8. *Courrier International*, 15 an 21 Fevrier 1996, P. 25. به نقل از *New African*.
9. Glirrer Puech, "Internet Favorise l'enseignement a distance". *Le Monde*. 27 Mai 1995. P. 19.
10. *Courrier International*. No 275, 8 an 14 Fevrier 1996. P. 14.
۱۱. همان منبع.